

1000

1001

1002

1003

1004

1005

1007

2500

1071

3501

TÜBİTAK

Araştırma Destek Programları Başkanlığı

SOBAG

TARİH **ALT ALANI**

Fatih Yeşil

Prof. Dr.

8 Mart 2021 Pazartesi

1

Ar-Ge Projesi ve Bileşenleri

2

Araştırma Sorusu ve/veya Hipotezin
Oluşturulması

3

Başvuru Formu Bölümleri

4

Bilimsel Değerlendirmede Öne Çıkan
Hususlar

Ar-Ge projesi nedir?

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu 2005 yılında aldığı bir kararla Ar-Ge ve Ar-Ge desteği kapsamına giren konuların belirlenmesi konusunda Frascati Kılavuzunun esas alınmasına karar verilmiştir.

Frascati Kılavuzu nedir?

Kılavuz, OECD tarafından hazırlanıp 1963 yılında ilk **baskısı** yapılmıştır. Kılavuzun hazırlanması hususunda son toplantı İtalya'nın Frascati kentinde yapıldığı için bu adı almıştır.

Kılavuz süreç içerisinde sürekli gözden geçirilmiş ve son baskısı 2015 yılında yapılmıştır.

Frascati Klavuzuna göre Ar-Ge nedir?

Ar-Ge olarak kısaltılan araştırma ve deneysel geliştirme, insan, kültür ve toplumun bilgisinden oluşan, insanlığın bilgi dağarcığının artırılması için sistematik olarak yürütülen çalışmalardır (**Frascati Manual 2015:44**).

Bir Araştırmayı Ar-Ge Projesi Yapan Beş Temel Özellik

- **Yeni** : Yeni bulgular hedeflenmeli (*novel*)
- Yapılacak araştırma sonucunda insanlığın bilgi dağarcığına yeni bulgular eklemeyi vaat etmelidir.

Bir Araştırmayı Ar-Ge Projesi Yapan Beş Temel Özellik

- **Yaratıcı** : Orijinal kavram ve hipotezlere dayalı olmalı **dır**
(*creative*)
- Daha önce sorulmamış sorularla ortaya çıkmalı **dır**.
Araştırma konusuna farklı bir perspektiften yaklaşmalı **dır**.

Bir Araştırmayı Ar-Ge Projesi Yapan Beş Temel Özellik

- **Belirsiz** : Nihai sonuçlar hakkında belirsizlik olmalıdır.
(*uncertain*)
- Araştırma sürecinin sonunda elde edilecek sonuçlar, süreç başlamadan araştırma ekibi tarafından bilinmemelidir. Sonucu belli bir araştırma sürecinin “yeni bulgular” ortaya koyması mümkün değildir.

Bir Araştırmayı Ar-Ge Projesi Yapan Beş Temel Özellik

- **Sistematiik** : Planlanmış ve bütçelendirilmiş olmalıdır (systematic)
- Araştırma sonuçları belirsiz olsa da araştırmanın süreci önceden planlanmış olmalıdır. Araştırma sürecinin nasıl bir seyir takip edeceği, proje ekibine dahil üyelerin her birinin kabiliyetlerine göre üstlenecekleri vazifeler ve bunların süreci hedefe ulaştırmadaki rolü, sonuca giderken ihtiyaç duyulacak maddi imkanlar önceden sistematiik bir şekilde düşünülmüş olmalıdır. Süreç içerisinde ortaya çıkması beklenen sorunlar öngörölerek bunlara hazırlıklı bulunulmalıdır.

Bir Araştırmayı Ar-Ge Projesi Yapan Beş Temel Özellik

- **Transfer Edilebilirlik ve/veya Tekrar Üretilebilirlik :**
Sonuçlar transfer edilebilir ve yeniden üretilebilir olmalıdır
(*transferable and/or reproducible*)
- Araştırma süreci sonunda elde edilen bulgular yeniden test edilebilir olmalı ve başka araştırmalarda kullanılabilirmelidir. Yeni soruları gündeme getirerek bilimsel gelişmeye katkıda bulunmalıdır.

Ar-Ge Niteliği Taşımayan Örnekler

- Ar-Ge projesinin hedeflerini gerçekleştirmek üzere kullanılmaları dışında; verilerin toplanması, kaydedilmesi, sınıflandırılması, aktarılması, yayılması ya da tercüme edilmesi Ar-Ge faaliyeti değildir.

Tarih Alanında Ar-Ge Niteliği Taşımayan Örnekler

- **Örnek:** Bir vekayinamenin, daha önce hiç kimse tarafından kullanılmamış olsa bile, transkripsiyonu, edisyon kritiği ya da yayımlanması bir **Ar-Ge projesi değildir.**
- **Örnek:** Yazma eserlerin ya da arşiv vesikalarının tasnif edilmesi bir **Ar-Ge projesi değildir.**
- **Örnek:** Bilgisayar programı yardımıyla belirli bir zaman dilimi içerisinde, belirli bir bölgede yaşayan nüfusun, cinsiyet, yaş, meslek vb. kriterlere göre tasnif edilmesi bir **Ar-Ge projesi değildir.**

Ar-Ge Niteliği Taşımayan Örnekler

- Bu tür faaliyetler “**rutin bir veri toplama çalışması**” ve/veya “**durum tespiti**” olarak değerlendirilmektedir.

- Tarih alanındaki projeler, yeni bulgular ortaya koymayı hedeflemelidir. Bu bakımdan araştırma sürecini tetikleyen sorular en az sürecin kendisi kadar önem taşır.
- Nelerin zaten bilindiğini bilmek Ar-Ge faaliyetinin ilk aşamasını oluşturur.
- Nelerin bilindiğini bilmenin Tarih alanındaki en kestirme yolu literatüre hakim olmaktır.

- Araştırma ekibinin mevcut literatüre hakim olması aynı zamanda bilinmeyenleri bilmesi anlamına gelir.
- Bilinmeyen alana dair üretilecek sorular aynı zamanda Ar-Ge faaliyetinin hedeflerini, mevcut bilgi dağarcığına nasıl bir katkı sağlayacağını ortaya koyar.

Tarih alanındaki Ar-Ge faaliyetlerinde temel olarak iki yaklaşım gözlemlenmektedir:

- Problem Yönelimli Yaklaşım
- Belge Yönelimli Yaklaşım

Problem Yönelimli Yaklaşım

- Mevcut bilgi dağarcığı içerisinde bulunmayan, tarihi bir problem alanı tespit edilerek buna dair sorular oluşturulabilir.
- Orijinal bir konunun tespiti, dolayısıyla literatüre hakimiyet bu noktada büyük bir önem taşır.
- Tespit edilen probleme dair sorulan soruların, geçmişten günümüze kalan şahitlikler aracılığı ile cevaplanabilir olması ayrıca önemlidir.

Problem Yönelimli Araştırma Sorusu Örneği:

- Dış askeri istihbarat faaliyetlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun XIX. yüzyıldaki merkezi karar alma süreçlerine etkisi neydi?
- Birbirinden farklı arşivlerden, çağdaş dergi ve resmi yayınlardan toplanan verileri tasnif etmenin ötesinde kaynakları bir problematik çerçevesinde değerlendirmiştir.

Belge Yönelimli Yaklaşım

- Daha önceden bilinen tarihi şahitlikler arasında yeni bağlantılar kurmayı ya da söz konusu verileri farklı bir metodolojik yaklaşım ve/veya perspektifle yeniden ele alarak farklı sonuçlara ulaşmayı hedefleyen araştırma soruları planlanabilir.
- Belgelerin niteliğinin araştırmanın da niteliğini belirleyeceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Uygulanacak metodolojik yaklaşımın, araştırma sonuçlarını bilinenlerin ötesine taşıması gerektiği unutulmamalıdır.

Belge Yönelimli Araştırma Sorusu Örneği:

- Osmanlı Askerleri I. Dünya Harbi'ni Nasıl Tecrübe Etti?
- Osmanlı askerlerinin kaleme aldıkları hatırat ve günlüklerin temel kaynak olarak belirlendiği söz konusu proje, sadece bir belge grubunu tasnif ve analiz etmemiş aynı zamanda Birinci Dünya Harbi'nin onu yürütenler tarafından nasıl tecrübe edildiğini ve hatırlandığını, karşılaştırmalı bir perspektifle ortaya koymuştur. Bu bakımdan veri toplamaya yönelik rutin bir araştırma olmaktan çıkan Proje, kişisel anlatı metinlerinin tarih yazımındaki kullanımı konusunda yeni bir metodolojik perspektif geliştirmiştir.

Özgün Değer

- Başvuru formunun bu kısmında konunun kapsamı, sınırları belirlenmelidir.
- Konunun kapsamının belirlenmesinin aynı zamanda projenin hedeflerinin belirlenmesini de zorunlu kıldığı unutulmamalıdır.
- Hedefler, açık, ölçülebilir, proje kapsamında ve süresinde ulaşılabilir ve proje ekibinin sahip olduğu imkan ve kabiliyetlere uygun bir şekilde yazılmalıdır.

Özgün Değer

- Projenin alana kavramsal, kuramsal ya da metodolojik hangi katkıları sunacağı ve bu katkıların neden önemli olduğu belirtilmelidir.
- Bu tespitin yapılabilmesi mevcut literatürün tartışmaya açılmasını gerektirir.
- Özgün değer, ancak projenin çözmeyi hedeflediği problemle (araştırma sorusu), ulaşılacak istenen amaç ve hedeflerle ve literatürle ilişkilendirildiği takdirde ortaya konulabilir.

Yöntem

- Proje önerisinde belirlenen hedeflere ulaşmak için kullanılacak olan araçlar bütünüdür.
- Kullanılacak yöntemin proje ekibinin, proje önerisinde öngörülen amaç ve hedeflere ulaşmasında nasıl bir işleve sahip olduğu belirtilmelidir.

Yöntem

- Yöntemin mevcut literatürle ilişkilendirilerek yazılmasının, proje önerisinin özgün değerinin ortaya konmasına katkı sağlayacağı unutulmamalıdır.
- Proje önerisinde araştırma konusuna yönelik olarak yapılmış olan bir ön çalışma varsa bu çalışmanın sonuçlarının da bu bölümde belirtilmesi beklenir.
- Projede kullanılacak yöntem(ler) iş paketleriyle ilişkilendirilmelidir.

İş-Zaman Çizelgesi

- Proje önerisinde belirtilmiş iş paketlerinin her birinin süresinin ve kim(ler) tarafından gerçekleştirileceğinin belirtildiği çizelgedir. Her bir iş paketinin projenin başarısındaki öneminin yüzdesel olarak ifade edilmesi beklenmektedir.
- Literatür taraması, gelişme ve sonuç raporlarının yazımı, makale yazımı, malzeme alımı, proje sonuçlarının paylaşımı için ayrılacak süre iş paketi olarak değerlendirilmez.

Proje Yönetimi

- Ar-Ge projeleri izlenebilir ve ölçülebilir hedeflere sahip iş paketlerinden oluşur.
- Her bir iş paketinin proje ekibini, proje önerisinde belirledikleri hedeflere ulaştırmada bir fonksiyonunun olması gerekir.
- Bir bütün halinde proje ekibini önerinin genel hedeflerine ulaştıran iş paketlerinin kendi içinde de belirli bir hedefinin olması gerekir.

İş Paketlerinin Başarı Ölçütleri

- Her bir iş paketinin hangi kriteri sağladığında başarılı bir şekilde tamamlanmış sayılacağıının somut (ölçülebilir ve izlenebilir) şekilde gösterilmesidir.
- Proje ekibinde yer alan kişilerin iş paketlerindeki rol tanımlarının onların projenin ele aldığı konudaki yetkinliklerinin en önemli göstergesi olduğu unutulmamalıdır.

Risk Yönetimi

- Projenin başarıyla hedeflerine ulaşmasını engelleyebilecek riskler ve öngörülen bu risklere karşı alınabilecek tedbirler bütünüdür.
- Projenin izleyeceği yolun durakları olarak görülebilecek her bir iş paketi için öngörülen risk(ler) belirlenerek yine her bir iş paketi için B plan(lar)ı yapılmalıdır.

Risk Yönetimi

- Öngörülen riskin ortaya çıkması halinde uygulanacak B planının projenin hedeflerinde bir değişiklik yapmaması ve özgün değerini azaltmaması gerekir.
- B planının projede kullanılan yöntemi etkilemesi halinde, bu durumun projenin hedeflerinde bir değişikliğe yol açmayacağı ya da özgün değerini kaybettirmeyeceği ayrıntılı bir biçimde tasvir edilmelidir.

- **Risk Yönetimi**
- B planları projenin araştırma sorusuyla ilişkilendirilerek yapılmalıdır
- **Örnek:**
- Proje süreci içerisinde ulaşılmakta güçlük çekilen bir belge grubundan elde edilecek veri seti yerine bir başka belge grubunun ikame edileceğine yönelik bir B planında, ikinci grupta yer alan belgelerin, ulaşılamayan belgelerden elde edilecek verilerle aynı nitelikteki verileri içeriyor olması beklenir.

Yaygın Etki

- Proje sonuçlandığında elde edilmesi öngörülen çıktılar, bunların yayılımına yönelik faaliyetler, ürünler, hizmetler ya da proje sonuçlarının yaratacağı öngörülen etkilerdir.
- Proje çıktıları projenin hedefleriyle ilişkili bir biçimde düşünülmelidir.
- Çıktıları kullanması muhtemel kurumlar ve kuruluşlar konusunda bilgi verilmelidir.
- Tarih projelerinin 11. Kalkınma Planı ile ilişkilendirmesi konusunda sorunlar yaşanabilir. Ancak tarih projelerinin toplumsal etki bakımından avantajlara sahip olduğu unutulmamalıdır.

Bütçe ve Süre

Bütçe

- TÜBİTAK'tan talep edilen her bir destek kalemi için ayrıntılı birer gerekçe yazılması büyük bir öneme sahiptir.

• Süre

- Proje süresinin de yine iş paketleri ilişkilendirilerek ve gerekçelendirilerek yazılmış olması gerekir.
- Hiçbir proje önerisi, öngördüğü sürenin uzunluğu ya da kısalığı, bütçesinin büyüklüğü ya da küçüklüğü sebebiyle kabul ya da ret olmaz.

- **Değerlendirme Kriterleri ve Beklentiler**
- **Özgün Değer**
- Öneri, kapsadığı alandaki eksiklikleri ve problemleri ortaya koymakta mıdır ?
- Eksikliklerin giderilmesi ve problemlerin çözümüne yönelik **özgün ve yenilikçi** öneriler sunmakta mıdır?
- Öneri, tarih ve diğer bilim alanlarına kavramsal, kuramsal veya metodolojik katkıda bulunabilecek midir?

- **Değerlendirme Kriterleri ve Beklentiler**
- **Yöntem:**
- Projenin uygulayacağı yöntem, ilgili literatüre (hem metodoloji hem de spesifik olarak önerinin konusuna dair literatür) atıf yapılarak açıklanmış mıdır?
- Projede uygulanacak yöntem, amaç ve hedeflere ne kadar uygundur? (Amaç ve araçların uyumu)

- **Değerlendirme Kriterleri ve Beklentiler**
- **Proje Yönetimi**
- Öneride belirlenen hedeflere ulaşabilmek için iş paketlerinin kapsamı ve bununla bağlantılı olarak iş-zaman çizelgesi doğru ve uygulanabilir bir nitelikte midir?
- Her bir iş paketinin öngördüğü görevler, başarı ölçütleri ve ara çıktılar somut olarak ölçülebilir bir nitelikte midir?
- Proje ekibine dahil araştırmacı ve uzmanlar projenin ihtiyaç duyduğu konularda yetkin midir?

- **Değerlendirme Kriterleri ve Beklentiler**
- **Proje Yönetimi**
- Proje ekibinin görevleri ve sahip oldukları nitelikler arasında bir uyum var mıdır?
- Proje ekibinin koordinasyonu iş paketleri göz önünde bulundurularak gerçekçi bir biçimde planlanmış mıdır?
- B planları ne derecede uygulanabilir?
- B planları projenin özgün değerini değiştirmeyecek biçimde planlanmış mıdır?

- **Değerlendirme Kriterleri ve Beklentiler**
- **Yaygın Etki**
- Proje önerisi akademik, ekonomik, sosyal çıktıların yanı sıra araştırmacı yetiştirilmesine ve yeni sorular sorularak yeni projeler oluşturulmasına olanak sağlamakta mıdır?
- Proje çıktıları ile bu çıktıların ilgililerine ulaştırılmasına yönelik faaliyetler arasında bir uyum var mıdır?

- **Panel Deneyimleri**
- Multidisipliner bir perspektifle hazırlanmış projeler panellerde öne çıkmaktadır.
- Multidisipliner projelerin, farklı disiplinlerden kişileri bir araya getirmesi sebebiyle amaç ve yöntem arasındaki ilişkiyi bir nebze de olsa daha iyi kurguladıkları gözlemleniyor.
- Çıktıları iyi tasarlanmış, özellikle araştırmacı yetiştirilmesini öngören projelerin panelistlerin dikkatini çektiği gözlemlenmiştir.

- **Düşük Puan Alan Proje Önerilerinde Öne Çıkan Temel Hususlar**
- Amaç-yöntem kurgusunda problem yaşayan önerilerin genel olarak düşük puan aldıkları gözlemlenmektedir.
- Tarih alanında nesnellik kriterlerine uymayan ve kendi içerisinde metodolojik problemlerle malul projelerin düşük puan aldıkları gözlemlenmiştir.
- Ar-Ge Projesi, konulan hedefe ulaşma sürecinin tasviridir. Bu süreçte atılan her adımın yöntemle ilişkilendirilmesi büyük önem arz eder.

- Dolayısıyla Ar-Ge projesi yazmanın gizli öznesi **YÖNTEM**dir.
- Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.